

1_ حس: شناخت حسی ← ما به کمک حواس پنجگانه با عالم طبیعت آشنا می شویم و بسیاری از موجودات مادی و ویژگی های آنها را می شناسیم. یکی از نشانه های ارزش و اعتبار شناخت حسی، که زمینه تفکر عقلی قرار می گیرد، توانایی ما در شناخت تفاوت ها و تمایز های اشیاست.

2_ عقل: شناخت تجربی ← شناخت حاصل از همکاری حس و عقل.
شناخت عقلی
○ درون نگری ← تأمل در یافته های درونی به صورت بی واسطه و حضوری و در یافتن مفاهیمی مانند اراده، حافظه و...
○ شناخت عقلانی ← رسیدن به حقایق با تأمل صرف (تعقل محض) و بدون استفاده از یافته های تجربی. (مثال: دانستنی های ریاضی و فلسفه اولی)

ابزار های شناخت انسان

3_ قلب: معرفت شهودی ← کسب حقایق به صورت بی واسطه و از طریق قلب و بدون استفاده از تجربه و آزمایش و بدون استدلال عقلی.

4_ وحی: معرفت وحیانی ← یکی از ابزار های رسیدن به معرفت که ویژه ی پیامبران است و به واسطه آنها در اختیار بشر قرار می گیرد و هر دانشمندی که قواعد تدبیر و اندیشه ورزی را بیشتر رعایت کند، بهتر می تواند به حقایق و زوایای آن پی ببرد.

● شناخت تجربی بر چند قاعده عقلی مهم متکی است که دانشمندان در هنگام بررسی داده های حسی، از آنها بهره می گیرند:

_ پدیده ها خود به خود پدید نمی آیند، بلکه هر پدیده ای نیازمند علت است. (اصل علیت)

_ هر پدیده علتی ویژه دارد، و از هر چیزی، هر چیزی پدید نمی آید. (اصل سنخیت)

_ طبیعت همواره یکسان عمل می کند. (اصل یکنواختی)

ارسطو از اولین دانشمندانی است که مبانی علوم تجربی را پایه گذاری کرد. وی که شاگرد افلاطون بود، علاوه بر تبحر در فلسفه، یک دانشمند علوم طبیعی نیز شمرده می شد. به همین دلیل او علاوه بر فلسفه، در طبیعیات و ریاضیات هم کتاب نوشته است. **وی در طبیعیات خود مبانی طبیعت شناسی را بیان کرده و درباره علیت و اقسام علت سخن گفته است.**

ابن سینا دانشمند دیگری است که به توضیح و تبیین قواعد عقلی پرداخت. ابن سینا توضیح داد که **قانون علیت از تجربه و آزمایش به دست نمی آید، بلکه برعکس، خودش پایه و اساس هر تجربه ای است.** این قانون، یکی از قواعد اولیه تعقل است که انسان در شناخت هر پدیده ای از آن استفاده می کند.

_ نیازمند سیر و سلوک عرفانی، تهذیب و تعالی بخشی نفس و تقویت ایمان است.

_ امری است که تدریجی حاصل می شود.

_ به امور نامحسوس و غیر مادی تعلق می گیرد.

_ بدان جهت به اینگونه شناخت شهودی می گویند که قلب انسان حقیقت را چنان در می یابد که گویا

با چشم می بیند.

_ عارف و سالک الی الله ممکن است در همین دنیا، آخرت و قسمت های مختلف آن از قبیل بهشت و جهنم

را مشاهده کند. (این مشاهدات، از نوع شهود قلبی است و از طریق چشم صورت نمی گیرد.)

شهود عرفانی

● تفاوت معرفت و حیانی و شهود عارفانه:

معرفت و حیانی	شهود عارفانه
مخصوص پیامبران الهی است که خداوند برگزیده است.	برای هر کسی است که سیر و سلوک عرفانی را گذرانده است.
از جانب خدا نازل می شود.	مشاهده قلبی عارف است.
خطایی در آن راه ندارد.	احتمال خطا دارد.
می تواند به صورت کامل به مردم منتقل شود.	تجربه شخصی و درونی عارف است.
امری دفعی است.	امری تدریجی است.